Aynılık-Farklılık Geriliminde Bir Siyasal Teori Olarak Çokkültürlülük ve Asimilasyon

As a Political Theory in Sameness-Difference Tension Multiculturalism and Assimilation

Mehtap Erdoğan* - Celalettin Vatandaş**

Abstract: Especially the last two centuries have been a period in which intellectual and social scientists, who have taken the role of a social engineer and who have explained / show good life models to society and humanity, have been watching social events and preparing social projects in the light of their impressions. The goal of the majority of the projects was the homogeneous social structure and the nation-state, which represented political will in this structure. But today, a thinker or social scientist who produces a nation-state scale model needs to think at both nation-state and supra-state and sub-state scales, even more and more intensely than before; It needs to draw a multiple choice conclusion from a general “reading” that takes into account the particular and the universal, the local and the global at the same time. While making this effort, it should not be overlooked by the increasing flow rate of time. Because time flows very fast in this time period where transportation vehicles and mass media develop, accelerate and cheap. An environment where everything changes rapidly undermines social structures and even exposes them to change. It is intertwined with particular as universal, local and global. This is basically a mosaic structure, the beginning and end of which is obvious, that is turned into an ebru, whose boundaries are intertwined, where it does not start and end. Nation-states that prioritize social homogeneity also undergo important changes. Large states from the nation and large nations from the state have dominated the current political arena. All these changes and the nature of multicultural policies in this context constitute the main subject of this article. In the process of formations / changes named as globalization, evaluating multicultural policies as the last stage of harmonization policies and trying to see the background / store part of this policy is not the main showcase of this policy, but it is the intellectual aim carried out within the context of the article. To achieve this, it will start from nationality and globalization; because that is where the events and facts are knotted.

Structured Abstract: Modernity, which has influenced our world for two centuries, has built three basic principles and by combining them, it has dominated almost all life: 1- It has applied rational thought to all theoretical or applied fields of knowledge. 2- It ensured the autonomy of economic management criteria against the principles that regulate political, religious and familial social life. 3-He created the nation-state, which imposes its own law on all special powers, and ensures social peace and the administrative unity of the country.

* Dr. Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü
Dr., Karadeniz Technical University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Public Administration

ORCID 0000-0002-9294-4919

mehtap.ktu@gmail.com

** Prof. Dr. Süleyman Demirel Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü
Prof. Dr., Süleyman Demirel University, Faculty of Communication, Journalism.

ORCID 0000-0003-1431-3553

celalettinvatandas@sdu.edu.tr

Cite as/ Atıf: Erdoğan, M. & Vatandaş, C. (2020). Aynılık-farklılık geriliminde bir siyasal teori olarak çokkültürlülük ve asimilasyon. *Turkish Studies - Social*, 15(5), 2787-2800. <https://dx.doi.org/10.47356/TurkishStudies.44967>

Received/Geliş: 07 July/Temmuz 2020

Accepted/Kabul: 20 August/Ağustos 2020

Copyright © INTAC LTD, Turkey

Checked by plagiarism software

Published/Yayın: 30 August/Ağustos 2020

CC BY-NC 4.0

Considered within the framework of the 3rd feature, which has a privileged importance in the context of our subject, is the priority in the nation or the nation-state? The question provides access to a discussion environment that is not outdated.

The national identity, whose object is the nation, the social organization form of the nation-state, and the ideology of nationalism, has become the most powerful and widespread world-wide identity among the upper identities of the modern era. However, for two centuries in general, and especially for the last two decades, there has been a complex of processes and forces of change that can be grouped under the name of globalization, and these have strongly influenced all social identities, and especially national identity. The current situation, according to some, is the process of erosion of national identities, and for others, it is a localization process that leads to the strengthening of other sub-cultural identities muted under the domination of the nation-state. On the axis of all these evaluations is the nation-state. Because the corrosive / transformative effect of globalization has been observed primarily and directly on the nation-state. All these changes are the pivot of this article. Evaluating the multiculturalism policies as the last stage reached by the social cohesion policies that have evolved in the process of formations / changes called globalization and trying to see the background / store part of this policy, rather than the showcase, constitute the intellectual purpose carried out in the context of the article. To make this happen, it has been started from nationality; because that's where events and facts knot.

In the context of nationality, which is the dominant identity of modern times, differences have been ignored or destroyed in some way and thus social homogeneity has been expressed. However, the differences, muted or apparently destroyed under the umbrella of the powerful nation-state, have been attributed to raising their revitalized voices due to the transformation of the nation-state. In a sense, the nation-state tied the ice to thaw, and different elements within it became visible. In fact, the disintegration in question took place so rapidly and widely that even the elements that were not perceived as difference before, and which were not considered to be their own existence in this sense, have come to express the necessity and implementation of the principle of recognition of their existence on the basis of being different. In this context, some today use the term "multicultural" in a rather broad sense to include many non-ethnic social groups that have been excluded or marginalized from the dominant society for various reasons. This usage is particularly common in immigrant societies, and advocates of a 'multicultural' agenda often use the term to refer to the efforts to reverse the historical exclusion of groups such as disabled, gay and lesbians, women, working class, atheists and communists. The strong voicing of difference has made change inevitable in the approach that prioritizes homogeneity in social cohesion policies, and the search for social homogeneity on a different philosophical basis has reached its final stage in the form of multiculturalism policies. Those who are different are not excluded; This understanding, in which the social identity of the different is recognized, is an approach affirmed at the theoretical level.

However, as the thesis of this article is, practice does not coincide with theory, multiculturalism functions as an assimilation process that works in different ways and dosages. Because the differences are only approved within certain formats and certain restrictive criteria are put in place for the demands regarding the difference. 27 chapters of the Canadian Charter of Rights and Freedoms express an important criterion in this regard: "This convention will be interpreted in a manner compatible with the preservation and enrichment of the multicultural heritage of Canadians." This condition clearly states that there is an upper limit in maintaining the existence of the difference or confirming the difference, it is not possible to be different until the end; you can only be an element of the social salad, not an element in itself. The dangerous aspect of all this, as Peter Brook insists, is that if cultures are mixed too consciously or too amateurish, the result is a simple style salad or some kind of artistic Esperanto, and the resulting whole remains smaller than the sum of its constituent parts.

It is that multicultural policies weaken the internal dynamics of ethnic/cultural communities and destroy the beliefs, values and norms that make up the community. This is a situation that can be proved easily. In order to confirm the difference and prioritize the individual, some cultural and religious practices of communities can be prevented, thus causing erosion in values or accelerating the existing erosion. The stage that this erosion reached after a generation is individuals who have no ties with the community. In particular, legal regulations that disable the traditional / religious control of families on their children in the name of freedom cause children to become detached from the family and to disappear into the society that actually functions as a melting pot. Just like Indians in America or Maori Indians in New Zealand; their rights also became hollow in time. But not because the injustices they were subjected to were covered up, but because

there was no possibility to rebuild anything that would even remotely resemble their former independence. They are somewhere between being a captive nation and a national, ethnic and religious minority.

Multiculturalism is presented in its popular sense as a system of freedoms; its philosophical background is expressed in this way. In countries where multiculturalism policies, which in fact exist as an evolved form of the nation-state, where political will prevails, the state has not abandoned the reflexes of the nation-state, it continues its policies of homogenising the society and erasing differences; only by spreading over a longer time. In countries where multiculturalism policies are valid, freedoms are granted to individuals. Perhaps here is the real problem. The "emancipated individual" is able to sever its ties with its community, its culture and its religious origins without difficulty and melt away in the social ladle.

Keywords: Politics, Multiculturalism, Assimilation, Globalization, Nation State

Öz: Özellikle son iki yüzyıl, toplumun önünde giden ve toplum mühendisi rolünü üstlenmiş, bu bağlamda topluma ve insanlığa iyi yaşam modelleri açıklayan/gösteren entelektüel ve sosyal bilimcilerin, önerinde büyük bir hızla seyreden toplumsal olayları izledikleri ve izlenimleri ışığında toplumsal projeler hazırladıkları bir dönem oldu. Projelerin çoğunluğunun hedefini ise homojen bir toplumsal yapı ve bu yapıda siyasi iradeyi temsil eden ulus-devlet oluşturdu. Ancak bugün, ulus-devlet ölçeğinde model üreten bir düşünür veya sosyal bilimcinin, dünyaya oranla daha da fazla ve yoğun olmak üzere hem ulus-devlet, hem de ulus-devlet üstü ve altı ölçeklerde düşünmesi gerekiyor; tikel ile evrensel, yerel ile küresel aynı zamanda dikkate alan bir genel "okuma"dan çoktan seçmeli bir sonuç çıkarması gerekiyor. Bu çabayı gösterirken de zamanın giderek artan akış hızını gözden kaçırmamak zorunda. Zira ulaşım araçlarının ve kitle iletişim araçlarının son derece geliştiği, hızlandığı ve ucuzladığı bu zaman diliminde zaman çok hızlı akmaktadır. Her şeyin hızlı değiştiği bir ortam toplumsal yapıları da temelden sarsmakta hatta onları da değişime maruz bırakmaktadır. Tikel ile evrensel, yerel ile küresel iç içe girmektedir. Bu durum esasında başlangıcı ve bitişi belli olan mozaik bir yapının, sınırları belirsiz iç içe geçmiş, nerede başlayıp bittiği belli olmayan bir ebruya dönmesidir. Toplumsal türdeşliği öncelemiş ulus-devletler de önemli değişiklikler geçirmektedir. Günümüz siyasi arenasını ulustan geniş devletler ve devletten geniş uluslar egemen olmuş bulunuyor. Yaşanan tüm bu değişimler ve bu bağlamda çokkültürlülük politikalarının niteliği bu makalenin temel konusunu oluşturmaktadır. Küreselleşme olarak isimlendirilen oluşumlar/değişimler sürecinde, uyum politikalarının ulaştığı son aşama olarak çokkültürlülük politikalarının değerlendirmesini yapmak ve bu politikanın esas olarak vitrinini değil, arka planını/mağaza kısmını görmeye çalışmak makale bağlamında yürütülen entelektüel amacı teşkil ediyor. Bunu gerçekleştirebilmek için ulusallıktan ve küreselleşmeden başlanacaktır; çünkü olayların ve olguların düğümlendiği yer orasıdır.

Anahtar Kelimeler: Siyaset, Çokkültürlülük, Asimilasyon, Küreselleşme, Ulus Devlet

Yerel Küresel Geriliminde Ulus Devlet

Dünyayı iki yüzyıldır etkisi altına alan modernite esasen üç alanda hâkimiyet gösterdi ve bu alanları birleştirerek tüm yaşama hâkim oldu: 1-Akılcı düşüncüyü anaakımlaştırarak, pratikte ve teoride aklın ön plana çıkmasını sağladı. 2- Ekonomik alanda dikkate alınan kıstasların, sistemde yer alan diğer yapılar (siyasi, dini, ailevi vb.) karşısında özerk olmasını sağladı. 3-İktidarların tümüne kendi yasasını dayattı ve bölünme korkusuna karşı idari birliği güvence altına alan ulus-devleti yarattı. Konumuz bağlamında ayrıcalıklı bir önem ifade eden üçüncü özellik çerçevesinde düşünüldüğünde, "Öncelik ulusta mıdır yoksa ulus-devlette mi?" sorusu güncelliğini kaybetmemiş bir tartışma ortamına girişi sağlamaktadır. Bu konuda yoğun olarak sürdürülen tartışmalara girmeden ifade etmek gerekirse, nesnesini "ulus"un, toplumsal örgütlenme biçimini "ulus-devlet"in, ideolojisini ise "ulusçuluk"un oluşturduğu ulusal kimlik, üst kimliklerden en güçlüsü ve en çok yaygınlık kazananı olmuştur. Ancak, genel olarak iki yüzyıldır, özellikle de son yirmi yıldır, tüm yerkürede küreselleşme adı altında bir değişim yaşanmaktadır. Bu değişim güçlü bir biçimde tüm toplumsal kimlikleri ve özellikle de ulusal kimliği etkilemiştir. Bu durum ulusal kimliklerin aşınması yada alt kültürleri güçlendiren bir yerelleşme olarak okunabilir. Tüm bu değerlendirmelerin

ekseninde ise ulus-devlet vardır. Çünkü küreselleşmenin yıpratıcı/dönüştürücü etkisi öncelikle ve doğrudan ulus-devlet üzerinde gözlenmiştir.

Bugün, ulus-devletin gittikçe artan bir yoğunlukta hem alttan ve hem de üstten aşındığı ve böylelikle toplumsal homojenliği sağlamaya yönelik politikaların başarısızlığa uğradığı kolaylıkla ifade edilir hale gelmiştir. Düşünülüğünde, bu başarısızlığa neden olabilecek iki durum tespit edilebiliyor: Ya azınlıkların/toplumsal farklılıkların asimilasyonu eksik kalmış veya hiç gerçekleşmemiş olabilir. Ya da modernleşme başarısız olmuş, hoşnutsuz azınlıkların/toplumsal farklılıkların ayrı ulusçu amaçlara yönelmesi engellenememiş olabilir. Bunlardan hangisi doğru olursa olsun, şurası açıktır ki bugünün dünyasında yerkürenin bir bölümü ulusçu ve etnik ayaklanmalarla 19. yüzyılı yeniden yaşamaktadır. Diğer bir bölümünde ise ulus-devlet çözülmektedir. Değişimi ifade etmesi açısından Beck (2000, s. 26), küreselleşmenin zıt ve çelişkili bir süreç olduğunu anlayabilmemiz için olaylara bakışımızın ya o ya da o anlayışından hem o hem de o anlayışına kayması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu bakış değişikliği, küreselleşmeyi yerelleşmeyle, bütünleşmeyi parçalanmayla, merkezileşmeyi adem-i merkezileşmeyle beraber, bir madalyonun iki yüzü şeklinde düşünmeye imkan sağlayacaktır. Bu durumda da anlaşılır ki, küreselleşme, ilişkisel olarak her şeyden önce sadece dünya toplumuna doğru bir yönelişi değil, yerelleşmenin de önem kazanmasını ifade etmektedir.

19. yüzyılda ortak bir ulusal kimlik çağrısı ulusal grupların etnik merkezîyetçi inkârına dayanıyordu. Fransız ulusçu anlayıştan etkilenen merkezîyetçilik kaygısı, ilerleme ideali uğruna azınlık kültürlerini yok saymaktaydı. Merkezin uzağındaki bölgeler kilise ve monarşi yanlısı gerici güçler için bir barınak, dolayısıyla da merkez için bir tehdit olarak algılanmaktaydı (Üstel, 1999, s.16). Bu durum çağın genel eğilimini yansıtıyordu. Toplum mühendisliğine soyunmuş sosyalistler veya liberaller farklı kulvarlarda yer almıyor; aynı kulvarda ve aynı yönde yer alıyorlardı. Din, dil, etnisite gibi kitleleri etrafına toplayan dar sadakat odaklarını zamanla düzelecek bir hastalık olarak görmekteydiler. Onlara göre son tahlilde farklılıklar bir biçimde eriyecek ve benzerlikler ağır basacaktır ve entegrasyon sağlanmış olacaktır. Fakat paradoksal olarak, küreselleşme ile yerel ittifakların ve kimlikler güçlenmiş, toplumsal türdeşlik, farklılığın direnişi karşısında geri adım atmak zorunda kalmıştır: Güzel bir benzetmesiyle ifade edilecek olursa; yaşanan yerelleşme süreci, yaralı bir volksgeistin [halk ruhu] zorla aşağı doğru bükülmesini takiben bırakıldığında bütün şiddetiyle geri fırlamasını düşündürecek şekilde gelişmiştir. Bunun sonucu olarak da 20. yüzyılın son çeyreğinden başlayarak mikro ulusçuluklar gittikçe hız kazanmıştır. Batı Avrupa ulus-devletlerinin merkezileşmiş ulusçulukları yavaş ve düzensiz bir şekilde çözülmeye başlamış ve ulusal sınırları aşan ilişkiler ile yerel kimlikler güçlenmiştir. Bu sürecin sonunda, büyük ulus-devletlerin politik çatısı altına tıkıştırılmış, homojenleştirme politikaları doğrultusunda sesleri kısılmış, kimlikleri silinmiş daha küçük ulusçuluklar ve yerel ya da ulusal özerklik hareketleri yeniden önem kazanmıştır.

Ulus-devleti oluşturan ve zamanla entegre olacağı düşünülen topluluklar din, dil, etnisiteye, kimlik taleplerini dile getirmek için daha fazla sarıldılar. Esasında kimlik taleplerinin ardında ulus devletin yaratmaya çalıştığı biricik yurttaşlık kavramına tepki bulunmaktadır. Çünkü yurttaş olmak aynı zamanda yurtsever olan, sadakat ve özveri gibi erdemlerle devleti önceleyen bir yapıyı zorunlu kılmaktaydı ve dahası bu yapıya karşı gelen bir sorgulama tehdit olarak algılanmaktaydı. Sonuç olarak ulus-devlet, bilerek veya bilmeyerek yurttaşlık temelinde gelişen hak taleplerini kimlik taleplerine doğru zorlamıştır.

Diğer taraftan, Avrupa'nın kuzey ve doğu kesimlerinde çöken sosyalist yapı etnik ve dinsel çatışmaları beraberinde getirmiştir. Kapitalist ülkelerde ise kimlik talepleri, göçler, istihdamda yaşanan krizler aslında benzerliklerden çok farklılıkların vurgulandığı bir anlayışın hâkim olacağının ipuçlarını vermeye başlamıştır. Dolayısıyla, Aydınlanmanın aynılıklar üzerinde gelişen evrenselci paradigması giderek farklılıklar üzerine inşa edilmekteydi. İşte bu aşamada Batılı toplum

mühendislerini düşünce rehabetine sürükleyen ön kabuller hızla geçersiz hale gelmeye başladı. Bu süreçte modernitenin vurgu yaptığı yurttaşlık hızla kan kaybetti. Yüzyıl öncesinde ulusalcılığın doğuşunu sağlayan olaylar şimdi daha küçük gruplarda daha mikro düzeyde yaşanmaya başlandı. Fakat şu var ki etnik canlanış, asıl olarak kurumsal bir özkimlik ve özifade sorunudur ve bu insanlar ana toplumda daha fazla tanınma/görünürlük istemektedirler. Tanınma olgusu, bireyleri bir kez daha kimlik sorunuyla karşı karşıya bırakmıştır. Zira kimlik, büyük ölçüde tanınma ya da onun yokluğuyla biçimlenmektedir. Bu anlamda tanınmama bir baskı ve cebir yönteminin ifadesi olarak anlam kazanmaktadır; kişiyi yanlış ve indirgenmiş bir varlık biçimine tutsak eden bir anlayışın ürünüdür. Bugünün evrensel ve eşitlikçi modern onur kavramı tanınmanın yanı sıra her düzeyden eşit statüyü de gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla günümüzde eşit tanınma temelinde anlaşılan demokrasi, giderek dinsel, etnik ya da dilsel toplulukların eşit statü talepleri biçimine dönüşmektedir (Taylor, 1996, s. 25-27). Ulus devletler de ise kolektif kimlik inkâr edilmekte ve kimi durumlarda ise siyaset altı ya da siyaset ötesi bir düzleme gönderilmektedir. Kimlik taleplerini dile getiren topluluklar özellikle jakoben üniter devlette adeta bir potansiyel suçlu olarak görülmüştür (Poche'den aktaran, Üstel, 1999, s. 36). Bu tutumun ardında ise jakoben yani tepeden inmece yaklaşıma sahip ulusçuluğun özgül tarihi bulunuyor.

Devlet ve Farklılık

Bazı toplum kesimlerinin (bunlar o coğrafyanın yerleşik toplulukları olabileceği gibi, göçmenler de olabilir) ulus-devletin isteğinin dışında olmak üzere din, kültür, dil ve/veya etnik temelli aidiyetleri ve bilinçleri incelemeleri ve kendilerini bununla tanımlamaları ulus-devletin farklı tepkilerine neden olabilmektedir. Ulus-devlet, farklı aidiyetleri önceleyen bu topluluklara farklı neden ve düzeylerde doğrudan katkı sağlayabileceği gibi, topluluklar arası çatışmaları yola getirme yönünde soykırımdan kültürel çoğulculuğa kadar varan geniş bir yelpazede tercihte bulunması da söz konusu olabilir. Farklılık düzenlemelerini, farklılıkları ortadan kaldırmaya yönelik yöntemler ve farklılıkları yönetme yöntemleri olarak iki ana kategori altında toplayan J. McGarry ve B. O'Leary (1993, s. 4-36), ilkinde soykırım, zorunlu göç ve iskân, taksim (ve/ya da self determinasyon) ve entegrasyona (ve/ya da asimilasyon), ikinci grupta ise hegemonik denetim, hakemlik (üçüncü tarafın müdahalesi), kantonlaştırma (ve/ya da federalleştirme) ve son olarak da ortakçılığa (consociationalism) yer vermektedir. Bell-Fialkoff ve Grimshaw gibi sosyal bilimciler ise, herhangi bir toplumsal kesimin (belli bir grubun, azınlığın ya da halkın) tutumunun meşruluğunu ele alırken toplumsal bir kesimin kendi geleceğiyle ilgili isteklerine cevap olarak devletlerce benimsenebilen politik stratejilerin sınıflamasını ortadan kaldırma, asimilasyon, hakimiyet, tanıma ve uzlaşma ve kendi geleceğini belirleme şeklinde yapmışlardır (Bell-Fialkoff, 1996, s. 2; Grimshaw, 1999, s. 54).

Ayrıntıda daha başka sınıflamalar yapılmış olmasına veya yapılabilmesine karşılık, tüm bunların ötesinde, toplumsal uyum ve istikrar yönünde yürütülen politikalara son zamanlarda bir yenisi daha eklenmiş bulunuyor. Küreselleşme süreciyle oluşumu büyük bir hız kazanan nüfus hareketlerinin bazı ülkeleri yığılma merkezleri kılmış olması, nüfus hareketlerinin yöneldiği ülkede farklı bir azınlık/toplumsal katmanın oluşumuna imkân sağlamış ve bunların toplumla uyumuna yönelik farklı politika arayışları çokkültürlülüğe uzanan bir sürecin doğmasına yol açmıştır (Vatandaş, 2002). Bugün gelinen noktada, ulus devlete karşı, farklılıkları temele alan bir birlik çağrısı olduğu görülmektedir. Bu çokkültürlülük modelidir. Bu aynı zmanada bu güne kadar toplumsal farklılıklara karşı yürütülen politikanın değişeceğinde göstergesidir. (Frelas ve Elliott, 1992; Vatandaş, 2002; İçduygu, 1995). Fakat esasında, çokkültürlülük tezi ulusalcılığı aşan bir tasarımdır. Nihayetinde, ulusta din, dil, etnisite, tarih, ülkü ve benzeri farklılıkların birlikte yaşamaları mümkün değildir. Söylemsel olarak farklılıkları içinde barındırdığını ifade edilse bile ulus devletler farklılıkların birliktede yaşayabileceği yapılar barındırmamaktadır. Çokkültürlülük ise bu çeşitliliğine ve birlikteliğine atıf yapmaktadır (Aydın, 2003, s.41).

Çokkültürlülük

Berry (1986, s. 35-51), toplumsal uyum ve istikrar için başvurulabilecek politikaların ayrımını bir model geliştirerek açıklamıştır. Bu bağlamda dört temel ilişki biçimini şu şekilde açıklamaktadır:

1- Etnik/kültürel farklılıklar korunup geliştirilebiliyor ancak, topluluklar arasında olumlu ilişkiler kurulamıyorsa; tanımlanan toplumsal politika ayrımlaşma (segregation) olmaktadır.

2- Farklılıklar korunamıyor/geliştirilemiyor ve de topluluklar arasında olumlu ilişkiler kurulamıyorsa; etnik kıyım (ethnocide) uygulaması onaylanıyor demektir.

3- Farklılıkların korunması/geliştirilmesi onaylanmıyor, fakat topluluklar arasında olumlu ilişkiler kurulup geliştirilebiliyorsa; benzeştirme (assimilation) esas alınıyor demektir.

4- Farklılıkların korunmasının/geliştirilmesinin onaylanmasının yanı sıra, topluluklar arasında olumlu ilişkiler de kurulup geliştirilebiliyorsa, bu durumda ortaya çıkan model çokkültürlülük'tür (multiculturalism).

Bu modellerden ilk ikisi, birlikteliği değil ayrışmayı ya da yok oluşu getirdikleri, asimilasyon ise farklılığı yok ettiği için ilişkiler açısından olumsuzdurlar. Çokkültürlülük ise, etnik/kültürel topluluklar arasındaki ilişkiler bakımından olumlu bir niteliğe sahiptir. Çokkültürlülük modeli mozaik veya salata kâsesi gibi isimlerle nitelenmektedir. Bu modelde, olguyu teşkil eden unsurlardan hiç birisi eriyerek veya eriterek diğeriyle içiçe geçmez. Ortada yine bir karışım vardır; ama bu karışım, her unsurun öz niteliğini koruduğu farklı tarz bir karışımdır. Karışımında her bir unsur kendi özgünlüğünü korumaya devam eder, aralarındaki bazı ortak unsurların yardımıyla yeni bir aroma oluştururlar.

Çokkültürlülük, toplumsal gerçekliği betimleyen bir olgu olmasının aksine, kültürel çoğulculuk ilkesi ile beraber işleyen ve özgürlük, hoşgörü, bireysel farklılıklara saygı ilkeleri üzerinde modellemiş bir düşünce halidir. Kimilerine göre çokkültürlülük sadece kültürel göreliliğin yeniden ifade edilmesidir (Bodziany, 2008). Resmî ideolojiye dönüştüğü durumda, ülke birliği, refah, toplumsal barış, toplumsal uyum gibi unsurlara dayanan fikirler ve idealler kümelerini benimser. Çokkültürlülük bireyleri eşit muamele, ırk ayrımcılığından koruma, fırsat eşitliği ve kültürel olarak farklı kalma hakkını dillendirir. Çokkültürlülüğün düşünsel ve toplumsal düzlemdeki açılımı şöyledir (Frelas, 1992, s. 56-59):

1- Çokkültürlülük, öncelikle etnik/kültürel farklılıkların varlığını kabul eder. Ulus-devletin bu farklılıkları reddetme, görmezden gelme, unutmaya gibi reflekslerini benimsemeyiz. Toplumun bu farklılıklara dayalı yapılaşmalarını onaylar ve bu yapıyı ulusal mozaik'in bir bileşeni olarak kabul eder. Bu yönüyle çokkültürlülük, farklılıkları önemseme ideallğine sahiptir. Kendisini bu yolla meşrulaştırır. Çeşitlilik arz eden topluluk üyeleri, birtakım ortak amaçlar için farklı kalmayı tercih ederler.

2- Farklılıklar temlinde yükselen birlik ideali çokkültürlülük politikalarının temel söylemidir. Çokkültürlü bir yapıda alt kimlikler ulusal birliğin yapı taşı olarak görülmektedir. Doalysıyla herhangi bir kültürün diğlerinden üstünlüğü söz konusu olmamaktadır. Kişiler ulusal bir kimliğin yanında bir başka kimlik daha benimseyebilirler. Önemli olan etnik/kültürel toplulukların topluma yaptıkları katkılarıdır. Fakat asıl mesele de burada başlamaktadır. İki kimlik arasındaki ayrımın hangi temelde ilerleyeceği problem noktasını oluşturmaktadır.

3- Çokkültürlülük felsefesi, kültürel göreceliğin tarihsel ve çevresel öğretisi ile işler. Bu öğretisi, tüm kültürel sistemlerin kendi tarihsel ve çevresel kapsamlarında iyi ve geçerli olduğu anlayışına dayanır. Öğretide şu ilkeler öne çıkar:

a) Tüm kültürel pratikler, kaynaklarında mantıklı ve anlaşılabilir.

b) Tüm kültürel pratikler, mutlak standartların olmadığı durumlarda eşittir.

Bu ilkelere göre hiçbir hayat tarzı diğerinden üstün değildir. Kültürel görecelikten doğan bu anlayışın temeli oldukça sağlamdır. Şöyleki neyin doğru olduğunun bir tartışması yoktur. Herhangi bir kültürel pratiğin haklı tarafı onun doğduğu düzlemde değerlendirilir.

4- Çokkültürlülük, günümüzün etnik/kültürel farklılıklara sahip karmaşık topluluklarında uyumu sağlayacak bir çözüm olarak görülmektedir. Çokkültürlülük ideali, çoğulcu ilkeler toplumun tüm birimlerine uygulandığında, azınlıkların kendileri için anlaşılma ve konuşlanma ortamı bulabileceğine inanır. Gruplar arası hoşgörünün besleneceği ve toplumsal güven oluşunca bireylerin birbirlerini anlamalarının kolaylaşacağı kabul edilir. Çokkültürlülük; bireyin kendisine saygı hissinin geliştirilmesini sağlar. Başkalarının ihtiyaç ve ideallerine karşı duyarlı olunması ile ırkçılığı önler. Anlayış ve empatinin geliştirilmesi ile kültürler arası ilişkileri/alış-verişleri güçlendirir.

5- Çokkültürlülük ile bugüne kadar yara almış azınlıkların yaraalarının sarılacağı umudu vardır. Farklılıkların azami faydası gözetilmektedir. Fakat bu durum ise çoğu kimse tarafından, sığ bir faydacılık yaklaşımı olarak nitelendirilmiştir. Bunlara göre sadece faydanın esas alınması, çatışan unsurlar arasındaki gerilimi besler veya gizler. Çokkültürlülüğün fayda vermesi, farklılıkların siyasal, ekonomik ve kültürel birtakım verimliklere kanalize edilmesiyle mümkündür. Bu bağlamda farklılık, sadece hoş görülecek bir şey değil, aynı zamanda sınırsız toplumsal potansiyelin kaynağıdır.

Kısaca; çokkültürlülük, etnik/kültürel farklılıklara sahip toplulukların kimliklerini korumalarını onaylayan bir model olarak görülebilir. Yeni bir topluluklar üstü kimliğin çatısı altında tüm kültürel kimliklere yaşam alanı açar ve onların bu alandaki varlıklarını destekler. Diğer toplumsal uyum ve istikrar politikaları dikkate alındığında bütün bunlar, çokkültürlülüğü kapsamlı şekilde olumlar. Bütün bunlara karşın, bu araştırmada ileri sürülen tez aslında çokkültürlülüğün de bir asimilasyon politikası olduğudur. Ancak bu politika, daha uzun bir zamana yayılmış, unsur değişimlerinin zorlamadan gerçekleştirildiği evrensel bir asimilasyon politikasıdır. Bu tezin gerekçelerini ve dayanaklarını ifade etmeden önce, çokkültürlülüğün oluşumunu sağlayan tarihsel şartları dikkate almakta yarar vardır. Çünkü çokkültürlülük tarihsel bir oluşumdur; bazı toplumların özel şartları gereği yaşadıkları toplumsal uyuma ilişkin sorunları çözme arayışının bir ürünü olarak doğup, gelişmiştir.

Çokkültürlülük ve Asimilasyon

Asimilasyon, yapısal olarak kapsüllenmiş ve farklı kültürel toplulukların varlığını öngören parçalanmış çoğulculuktan farklıdır. Asimilasyon politikken, parçalanmış çoğulculuk daha grup odaklı ve sosyaldır (Hartman ve Gerteis, 2005). Asimilasyon politikaları, topluma dışarıdan gelen göçmen veya özel nedenlerle topluma katılan birey veya grupların, topluma ayırt edilemez bir şekilde uymalarını sağlama, toplumun egemen kültürüne benzeştirme sürecinin ismi olarak karşımıza çıkıyor. Bu süreçte, dışarıdan gelenler, karşılaştığı toplumsal yapıda kendi değerlerini kaybederek erir. Dışarıdan gelenler bu erimeyi aynı zamanda zihinsel ve davranışsal boyutta gerçekleştirir. Böylelikle katıldığı toplumun bir üyesi haline gelir. Anlaşıldığı üzere, eritme, yutma gibi terimler asimilasyona ilişkin tanımların eksenini teşkil eder. Asimilasyonda azınlık olanlar etnik ve kültürel kimliğini kaybeder ama bu süreçte sosyal anlamda terfi sağlamakta ve çoğunluktan biri olma şerefine erişir. Toplumsal olarak sağlayacağı faydayı asimile olarak kazanması muhtemeldir.

Çokkültürlülük politikalarına gelince, yukarıda kuramsal çerçevede anlatılanlara rağmen, 1970'lerden itibaren netleşen çokkültürlülük politikalarında göçmenler ve farklı toplumsal gruplar her halleriyle olduğu gibi kabul ediliyorlar anlamına gelmemektedir. Çokkültürlülük Peterson (1995)'a göre, aslında bir tehlikeli şeyi temsil eder. Ona göre, bu kavram, tüm farklılıkların eşit olduğu gibi kucaklayıcı bir kavramla olumlu eylemlerin düzenleyici gücünü kullanmaktadır. Esasında çokkültürcülük ya da çoketniklilik taahhüdü göçmenlerin toplumla bütünleşip bütünleşmeyecekleri değil, egemen kültürle nasıl bütünleşeceklerine ilişkin bir değişikliktir. Farklı

olanlara tanınan özgürlük aile hayatlarında ve gönüllü kuruluşlarda kendini gösterirken; izlenen yeni politika hiçbir zaman kurucu ulus'un kurumsal yapısıyla çelişmez. Göçmenler egemen kültürlerin kamusal kurumlarında yer alırlar ve egemen dil(ler)i kullanırlar.

Fakat son dönemlerde çokkültürlülüğün iflası ile ilgili haberler dikkat çekmektedir. Etnik grupların anadilleri ile yaptıkları eğitim uygulamasına son verilmesi, ulusal kanalların anadillerde belli bir sürede olsa yaptığı yayınların dakikalarının indirilmesinin gerekçesi, toplumsal uyumu güçleştiriyor olmasıydı (Tekinalp, 2005, s.79). Dil üzerinden yürütülen politikalar bunla sınırlı değildir. Örneğin, göçmenlerin Amerika ve Avustralya'da yurttaşlığa kabul edilmeleri için İngilizce öğrenmeleri gereklidir ve İngilizce öğrenmek çocukların eğitiminin zorunlu parçasıdır. Sadece yaşlılar bu şarttan muaftır. Ancak göçmen kabulünde yaşı 30'ların üzerinde olanlar, önemli bir dezavantaja da sahiptirler. Benzeri şekilde Kanada'da da iki resmi dilden (İngilizce ya da Fransızca) birini öğrenme zorunluluğu vardır. Kanada'da göçmenler, belirli bir ikamet sürecinin sonunda (1000 gün) resmi dil bilgisi ve ülkenin coğrafyası, tarihi, siyasal sistemine ilişkin bilgilerden bir sınava tabi tutulmaktadır. Avustralya'da ise iki yıl süren bir toplumsal uyum süreci esas alınmakta, vatandaşlığa kabul bu süre sonrasında uygun bulunursa gerçekleşmektedir. Québec aktif bir tutumla Karayiplerden ve Batı Afrikadan Fransızca konuşan göçmenler almayı tercih etmektedir. Ulusal kimliğin temeli olan anadile yönelik uzun vadeli politikalar uygulanmaktadır. Göçmenler anadillerini sadece kendi özel alanlarında konuşabilmektedirler. Bu özel alan ise genellikle onların evidir. Kamusal alanda topluluklar arasında kullanılan dilin İngilizce veya Fransızca olması kuşaklara anadilin aktarımı konusunda problem yaratmaktadır. Genellikle de ana dil üçüncü kuşak arasında az kullanıldığı içinde giderek kaybolmaktadır. Amerika'daki göçmenlerle ilgili olarak Stephaen Steinberg'in araştırması bunun somut delillerindendir. Gerçekleştirilmiş bir araştırma (Steinberg, 1981, s. 45), da İngilizce olmayan dillerin ikinci veya üçüncü kuşaktan sonra yaşama şansını yitirdiği açıkça belirlenmiştir. Aslında, kamusal hayatta kullanılmadıkça dillerin modern endüstri toplumlarında varlıklarını sürdürmesi çok zordur. Standart eğitim yaygınlığı, çalışma hayatında okur-yazarlığa yüksek talep ve yönetim organlarının yaygın müdahalesi düşünüldüğünde, kamusal dil olmayan herhangi bir dil o kadar marjinalleşir ki, serpiyen bir kültürün dayanağını oluşturan canlı ve gelişen bir dil değil, en iyi ihtimalle az sayıdaki seçkinin konuştuğu bir dil ya da ritüel olarak varlığını koruyabilir. Demek ki, göçmenler geçmişlerine dair koruyacakları ve kollayacakları birçok şey olmakla birlikte, bu korunup kollanan şey sadece anglofon büyük kültüre yeni perspektifler ve zenginlikler kazandırmaktadır. Yoksa onların çocuklarına bırakacakları kültür esasen kendi kültürleri değildir. Doğalısıyla göçmenlerin çocuklar, ana-babaların bağlarını kopardıkları kültürün değil; anglofon kültürünün temsilcileridir. (Kymlicka, 1998, s. 132- 133).

Kanada'da bir grup sosyolog tarafından yapılmış bir araştırma, çokkültürlülük politikalarının esasında üç nesli kapsayan bir asimilasyon politikası işlevini gördüğüne ilişkin önemli verilere ulaşmayı sağlamıştır. Araştırma ile 5 ayrı göçmen topluluğa anadillerini, etnik/kültürel kökenlerine aidiyetlerini, köken topluluklarıyla ilişkilerinin devamlılığını sorgulayan sorular yöneltilmiş ve araştırma üç nesil üzerinde yürütülmüştür. Bu bilimsel araştırma ile bir kez daha anlaşılmıştır ki, Kanada toplumu farklı toplumsal gruplar için eritme potası işlevini yerine getirmekte, üç nesillik bir süre içerisinde farklılıkları silmektedir. Bu konuda ilgili araştırmanın sonucu olarak açığa çıkmış bulunan Tablo.1 ve 2'deki veriler (Breton vd. 1990, s. 83-85) oldukça önemlidir.

Tablo 1: Kuşaklar Arası Geçişte Etnik/Ulusal Kimlik - 1

Süreklilik açısından Etnik/Ulusal kimliğin unsurları		Kuşaklar	Etnik Köken					
			Kanada (Genel)	İngiliz	Alman	İtalyan	Yahudi	Ukranya
Dış Görünüm								
Etnik/Ulusal ana dili kullanma	1	-	-	90	99	34	92	
	2	-	-	34	62	23	71	
	3	-	-	1	3	0	12	
Etnik/ulusal dil bilgisi	1	-	-	60	-	60	-	
	2	-	-	41	55	86	56	
	3	-	-	12	46	69	48	
Etnik/ulusal dili okuyabilme	1	-	-	89	92	58	78	
	2	-	-	54	38	42	53	
	3	-	-	17	17	46	10	
Etnik/ulusal dili yazabilme	1	-	-	85	89	49	78	
	2	-	-	43	27	25	50	
	3	-	-	17	8	25	10	
Etnik/ulusal dili sık kullanma (Her gün, sıklıkla)	1	-	-	57	94	43	84	
	2	-	-	30	74	15	58	
	3	-	-	0	10	9	9	
Etnik/ulusal dili ara sıra kullanma	1	-	-	27	3	23	10	
	2	-	-	31	10	24	23	
	3	-	-	25	23	17	24	
Kendi etnik/ulusal grubundan 1,2 yakın arkadaş edinme	1	-	43	51	30	36	41	
	2	-	35	29	47	42	46	
	3	39	-	23	45	41	35	
Kendi etnik/ulusal grubundan 3 yakın arkadaş edinme	1	-	27	15	65	52	46	
	2	-	43	0	32	51	20	
	3	19	-	1	10	55	3	
Etnik/ulusal grubun faaliyetlerine katılma	1	-	22	33	71	46	71	
	2	-	32	7	46	50	49	
	3	17	-	6	28	41	33	
Etnik/ulusal grup tarafından düzenlenen yaz/tatil programlarına katılma	1	-	12	5	17	19	46	
	2	-	13	2	4	28	13	
	3	5	-	4	6	37	2	
Etnik/ulusal yayın yapan radyo ve TV'yi dinleme/seymetme	1	-	65	61	84	48	61	
	2	-	51	24	30	30	35	
	3	30	-	1	13	26	18	
Etnik/ulusal gruba ait gazete, dergi gibi periyodik yayınları okuma	1	-	31	51	69	59	63	
	2	-	17	15	17	57	20	
	3	15	-	2	6	55	1	
Etnik/ulusal geleneklere	1- Özel günlerde etnik yiyeceklerden yeme	1	-	52	70	96	90	92
		2	-	38	58	87	95	89
		3	30	-	28	74	91	86
	2- Özel günler dışında etnik yiyeceklerden yeme	1	-	67	94	97	92	91
		2	-	54	77	98	91	92
		3	34	-	52	92	87	82
	3- Etnik/ulusal gelenekleri dikkate almak	1	-	31	59	70	85	92
		2	-	20	45	59	90	67
		3	25	-	15	39	90	47

4- Etnik/ulusal eşyaları sahiplenme	1	-	59	63	84	87	96
	2	-	32	54	74	85	80
	3	-	-	23	64	93	64

Tablo 2: Kuşaklar Arası Geçişte Etnik/Ulusal Kimlik - 2

Süreklilik açısından Etnik/ulusal kimliğin unsurları		Kuşaklar	Etnik/ulusal Köken					
			Kanada (Genel)	İngiliz	Alman	İtalyan	Yahudi	Ukranyalı
İç Görünüm								
Etnik/ulusal kimliğin yoğunluğu	Yüksek	1	-	29	14	58	51	60
		2	-	5	9	29	46	27
		3	3	-	1	14	49	10
	Orta	1	-	38	39	34	32	28
		2	-	32	24	41	34	38
		3	17	-	10	33	25	35
Grup / topluluk sorumlulukları	1- Grup üyesine iş bulmada yardım	1	-	26	34	56	57	66
		2	-	25	32	45	62	54
		3	26	-	20	45	67	53
	2- Grup içi evlilik	1	-	8	7	39	73	61
		2	-	14	2	10	78	20
		3	7	-	2	4	66	5
	3- Gerekli olduğunda gruba yardıma hazır olma	1	-	24	24	64	82	79
		2	-	27	7	40	86	49
		3	11	-	7	20	80	36
	4- çocuklara etnik dil öğretme	1	-	-	65	94	64	83
		2	-	-	42	58	60	66
		3	-	-	15	31	54	37

Asimilasyon süreci dil ekseninde gerçekleşmektedir. Dil, bağımsız değişken olarak kabul edilmektedir. Kanada'nın ulusal dillerinden 14'ünü kapsayan bazı veriler de araştırmamızın tezini destekler niteliktedir. Kanada'nın 1996 yılı nüfus sayımında bu anadillerin evlerde konuşulma oranı tespit edilmiştir (Tablo 3). Araştırma, anadillerin %100 oranında ev diline dönüşmediğini göstermektedir. Veriler, gerçekleşen asimilasyonun boyutunu göstermesi açısından önem arz etmektedir. Kamusal yaşamda tamamen İngilizce ya da Fransızca kullanıldığı düşünüldüğünde asimilasyonun boyutu daha iyi anlaşılmaktadır.

Tablo 3: Anadili-evdili karşılaştırması

Ulusal köken	Anadili	Evdili	Fark (%)
Çince	715,640	586,805	18
İtalyanca	484,500	215,10	56
Almanca	450,140	114,085	75
Polonyaca	213,410	119,640	44
İspanyolca	212,890	141,640	33
Portekizce	211,290	123,325	42
Pencapca	201,785	154,485	23
Ukraynaca	162,695	32,015	80
Arapça	148,555	91,575	38
Hollandaca	133,805	12,890	90
Filipince	133,215	72,505	46
Yunanca	121,180	68,710	43
Vietnamca	106,515	93,775	12
Eskimo dili	26,960	22,460	17

Kaynak: "1996 census of population," 2019

Bir başka araştırmaya göre ise Kanada'nın en büyük kentlerinden Toronto nüfusunu teşkil eden bireylerin 4135'i kendisini Türk olarak tanımlamaktadır ("1996 census of population," 2019). Ancak buna karşılık Toronto nüfusundan anadili Türkçe olanların sayısı 4720'dir. Görüldüğü üzere, anadili Türkçe olanlarla kendisini Türk kabul edenler arasında %13'lük bir fark vardır. Anadili Türkçe olanların anadili durumları değişmediği dikkate alındığında, Türklerin %13'ünün anadili Türkçe olmasına karşılık Türk kimliğinden uzaklaştığı ve bunu hiçbir şekilde ifade etmediği anlaşılmaktadır. Kanada'daki tüm farklı kökenlere mensup topluluklarla ilgili yapılmış bir başka araştırma da (Bibby, 1995) örneğin Türklerle ilgili verileri değerlendirmede önemli referanslar sağlayabilecek niteliktedir. Eyaletlere göre belirlenen verilerden sadece Ontario eyaletine ait veriler dikkate alındığında, resmi kayıtlara göre eyalet nüfusunun %38,8'ini Anglofil kökenden olmayanlar oluşturmaktadır. Buna karşılık İngilizce dışı dillerin anadili oranı %16,7, bu dillerin evdili oranı ise 10,3'tür. Bu veriler Anglofil olmayan nüfusun %57'sinin birkaç kuşak içerisinde anadili İngilizceye kayarak köken kimliğini kaybettiğini, %73,5'inin ise yine birkaç kuşak içerisinde ev dili İngilizceye kayarak köken kimliğini kaybettiğini göstermektedir. Anadilinden evdiline doğru gerçekleşen kimlik erozyonu oranı ise %38,4'tür.

Çokkültürlülük/etniklik bazı istisnalar dışında neredeyse bütün toplumlar için bir tarihsel antropolojik gerçekliktir. Modern çağların başat kimliği olan ulusallık bağlamında bu farklılıklar yok sayılmış veya bir şekilde yok edilmiş ve böylelikle toplumsal homojenlik dillendirilmiştir. Ancak güçlü ulus-devletin şemsiyesi altında sesleri kısılan/silikleştirilen veya görünüşte yok edilen farklılıklar, ulus-devletin dönüşüm geçirmesine bağlı olarak tekrar canlanmış seslerini yükseltmeye başlamışlardır. Bir anlamda ulus-devlet buzulu çözülmeye başlamış, içindeki farklı unsurlar görünür hale gelmiştir. Hatta söz konusu çözülme o kadar hızlı ve yaygın şekilde gerçekleşmiştir ki, önceleri farklılık olarak algılanmayan, bu anlamda öz varlığı olduğu düşünülmeyen unsurlar dahi farklı olma temelinde varlıklarının tanınması ilkesinin gerekliliğini ve uygulanmasını dillendirir hale gelmişlerdir. Bu bağlamda olmak üzere bugün çokkültürlülük terimi kapsam dışı kullandığı görülmektedir. Bu kavram artık tarihsel anlamda dışlanan düşünce yapısına sahip kişilerin, dezavantajlı grupların, farklı tercihleri olan insanların dışlanmışlıklarını telafisi için de kullanılmaktadır. Çokkültürlülük savunucuları bu terimi sıklıkla sakatlar, geyler ve lezbiyenler, kadınlar, işçi sınıfı, ateist ve komünisler gibi grupların tarihsel dışlanışını tersine çevirme gayretlerini ifade etmek üzere kullanmaktadırlar.

Farklılığın bu kadar güçlü seslendirilmesi toplumsal uyum politikalarında homojenliği önceleyen yaklaşımda değişimi kaçınılmaz kılmış ve toplumsal homojenliği farklı felsefi temelde oluşturma arayışları bugün itibarıyla çokkültürlülük politikaları biçiminde son aşamasına ulaşmıştır. Farklı olanların dışlanmadığı; farklı olanın toplumsal kimliğinin tanındığı bu anlayış, teorik düzlemde olumlanan bir yaklaşımdır. Ancak ne var ki bu makalenin de tezini oluşturduğu üzere uygulama teoriyle örtüşmemekte, çokkültürlülük farklı biçimde ve dozajda işleyen bir asimilasyon süreci olarak işlev görmektedir. Zira farklılıklar ancak belirli formatlar içerisinde onaylanmakta ve farklı oluşa ilişkin talepler için belirli kısıtlayıcı ölçütler devreye sokulmaktadır. Kanada Haklar ve Özgürlükler Sözleşmesi'nin 27 bölümü bu açıdan önemli bir ölçütü ifade etmektedir: "Bu sözleşme, Kanadalıların çokkültürlü mirasının korunması ve zenginleştirilmesiyle bağdaşır bir tarzda yorumlanacaktır." Bu şart açıkça ifade etmektedir ki, farklılığın varlığını sürdürmesinde veya farklı oluşunun onanmasında bir üst sınır vardır, sonuna kadar farklı olmak gibi bir imkân söz konusu değildir; toplumsal salatanın ancak bir unsuru olunabilir, başlı başına bir unsur değil. Bütün bunların tehlikeli yanı, Peter Brook'un ısrarla belirttiği gibi şudur: Kùltürler çok bilinçli ya da çok amatörce karıştırıldığı taktirde, varılan sonuç basit bir üslup salatası ya da bir tür sanatsal Esperanto olmakta ve elde edilen bütün, kendisini oluşturan parçaların toplamından daha küçük kalmaktadır. Bunun özeti çokkültürlülük politikalarının etnik/kùltürel toplulukların iç dinamiklerini zayıflattığı, topluluğu oluşturan inanç, değer ve normları yıkıma uğrattığıdır. Bu ise kolaylıkla ispatlanabilecek bir durumdur. Farklılığı onaylamak ve bireyi öncelemek adına toplulukların kùltürel ve dini bazı uygulamaları engellenebilmekte ve böylelikle değerlerde erozyona sebep olunmakta veya mevcut olan erozyon hızlandırılmaktadır. Bu erozyonun bir kuşak sonra ulaştığı aşama topluluğuyla bağı kalmamış bireylerdir. Özellikle, özgürlük adına ailelerin çocukları üzerindeki geleneksel/dini kontrollerini devre dışı bırakan yasal düzenlemeler, çocukların aileden kopmasına ve toplumun gerçekte eritme potası işlevi üstlenmiş yapısı içerisinde kaybolmasına yol açmaktadır. Aynen Amerika'daki Kızılderililer veya Yeni Zelanda'daki Maori yerlilerinde olduğu gibi; onların haklarının da zamanla içi boşaltıldı. Fakat maruz kaldıkları haksızlıkların üstü örtüldüğü için değil, eski bağımsızlıklarına uzaktan bile olsa benzeyecek herhangi bir şeyi tekrar kurma olanağı kalmadığı için. Onlar tutsak edilmiş bir ulus ile ulusal, etnik ve dini bir azınlık olma arasında bir yerde kaldılar.

Sonuç

Modern çağların başat kimliği olan ulusallık bağlamında farklılıklar yok sayılmış veya bir şekilde yok edilmiş ve böylelikle toplumsal homojenlik dillendirilmiştir. Ancak güçlü ulus-devletin şemsiyesi altında sesleri kısılan/silikleştirilen veya görünüşte yok edilen farklılıklar, ulus-devletin dönüşüm geçirmesine bağlı olarak tekrar canlanmış seslerini yükseltmeye başlamışlardır. Bir anlamda ulus-devlet buzulu çözülmeye bağlanmış, içindeki farklı unsurlar görünür hale gelmiştir. Hatta söz konusu çözüme o kadar hızlı ve yaygın şekilde gerçekleşmiştir ki, önceleri farklılık olarak algılanmayan, bu anlamda öz varlığı olduğu düşünülmeyen unsurlar dahi farklı olma temelinde varlıklarının tanınması ilkesinin gerekliliğini ve uygulanmasını dillendirir hale gelmişlerdir. Bu bağlamda olmak üzere bugün bazıları "çokkültürlü" terimini, çeşitli nedenlerle, egemen toplumdan dışlanmış ya da kenara itilmiş etnik olmayan birçok sosyal grubu içine alacak şekilde oldukça geniş bir anlamda kullanmaktadırlar. Bu kullanım özellikle göçmen toplumlarında oldukça yaygındır ve "çokkültürlü" bir gündemin yandaşları bu terimi sıklıkla sakatlar, geyler ve lezbiyenler, kadınlar, işçi sınıfı, ateist ve komünisler gibi grupların tarihsel dışlanışını tersine çevirme gayretlerini ifade etmek üzere kullanmaktadırlar. Farklılığın bu kadar güçlü seslendirilmesi toplumsal uyum politikalarında homojenliği önceleyen yaklaşımda değişimi kaçınılmaz kılmış ve toplumsal homojenliği farklı felsefi temelde oluşturma arayışları bugün itibarıyla çokkültürlülük politikaları biçiminde son aşamasına ulaşmıştır. Farklı olanların dışlanmadığı; farklı olanın toplumsal kimliğinin tanındığı bu anlayış, teorik düzlemde olumlanan bir yaklaşımdır.

Ancak ne var ki bu makalenin de tezini oluşturduğu üzere uygulama teoriyle örtüşmemekte, çokkültürlülük farklı biçimde ve dozajda işleyen bir asimilasyon süreci olarak işlev görmektedir. Zira farklılıklar ancak belirli formatlar içerisinde onaylanmakta ve farklı oluşa ilişkin talepler için belirli kısıtlayıcı ölçütler devreye sokulmaktadır. Kanada Haklar ve Özgürlükler Sözleşmesi'nin 27 bölümü bu açıdan önemli bir ölçütü ifade etmektedir: "Bu sözleşme, Kanadalıların çokkültürlü mirasının korunması ve zenginleştirilmesiyle bağdaşır bir tarzda yorumlanacaktır." Bu şart açıkça ifade etmektedir ki, farklılığın varlığını sürdürmesinde veya farklı oluşunun onanmasında bir üst sınır vardır, sonuna kadar farklı olmak gibi bir imkan söz konusu değildir; toplumsal salatanın ancak bir unsuru olunabilir, başlıbaşına bir unsur değil.

Çokkültürlülük politikalarının etnik/kültürel toplulukların iç dinamiklerini zayıflattığı, topluluğu oluşturan inanç, değer ve normları yıkıma uğrattığıdır. Bu ise kolaylıkla ispatlanabilecek bir durumdur. Farklılığı onaylamak ve bireyi incelemek adına toplulukların kültürel ve dini bazı uygulamaları engellenebilmekte ve böylelikle değerlerde erozyona sebep olunmakta veya mevcut olan erozyon hızlandırılmaktadır. Bu erozyonun bir kuşak sonra ulaştığı aşama topluluğuyla bağlı kalmamış bireylerdir. Özellikle, özgürlük adına ailelerin çocukları üzerindeki geleneksel/dini kontrollerini devre dışı bırakan yasal düzenlemeler, çocukların aileden kopmasına ve toplumun gerçekte eritme potası işlevi üstlenmiş yapısı içerisinde kaybolmasına yol açmaktadır. Aynen Amerika'daki Kızılderililer veya Yeni Zelanda'daki Maori yerlilerinde olduğu gibi; onların haklarının da zamanla içi boşaltıldı. Fakat maruz kaldıkları haksızlıkların üstü örtüldüğü için değil, eski bağımsızlıklarına uzaktan bile olsa benzeyecek her hangi bir şeyi tekrar kurma olanağı kalmadığı için. Onlar tutsak edilmiş bir ulus ile ulusal, etnik ve dini bir azınlık olma arasında bir yerlerde kaldılar.

Çokkültürlülük popüler anlamıyla bir özgürlükler sistemi olarak takdim ediliyor; felsefi altyapısı bu şekilde ifade ediliyor. Gerçekte ulus-devletin evrilmiş bir biçimi olarak varlığını sürdüren siyasal iradenin geçerli olduğu çokkültürlülük politikalarının uygulandığı ülkelerde, devlet ulus-devletin reflekslerini terketmiş değildir, toplumu homojenleştirme ve farklılıkları silme politikalarını güçlü şekilde sürdürüyor; tek farkla daha uzun zamana yayarak. Çokkültürlülük politikalarının geçerli olduğu ülkelerde özgürlükler bireylere tanınmaktadır. Belki de asıl sorun buradadır. "Özgürleşen birey" topluluğuyla, topluluğunun kültürüyle ve dinsel kökeniyle olan bağlarını hiç zorlanmadan koparabilmekte ve toplumsal potada eriyip kaybolmaktadır.

Kaynakça

- 1996 Census of Population. (2019, February 27). *Statistics Canada: Canada's national statistical agency/statistique Canada: Organisme statistique national du Canada*. <https://www12.statcan.gc.ca/english/census01/info/census96.cfm>
- Aydın, M. (2003). Birlikte yaşama bağlamında çokkültürlülük. *Tezkire Dergisi*, 1(35), 39-53.
- Beck, U. (2000). *What is globalization*. Polity.
- Bell, A. V. (1996). *Ethnic cleansing*. Macmillan.
- Berry, J. W. (1986). Multiculturalism and psychology in plural societies. *Ethnic Minorities and Immigrants in a Cross-Cultural Perspective* (ss. 35-51). Swets & Zeitlinger.
- Bibby, R. W. (1995). *The Bibby report: social trends Canadian style*. Stoddart Pub.
- Bodziany, M. (n.d.). Clash of cultures and identity: Sociological aspects of multiculturalism in the age of social changes. *The International Scientific Journal Cult.-Historic. Psychol*, 4, 76-81.
- Breton, R., Isajiw, W. W., Kalback, W. E., & Reitz, J. G. (1990). *Ethnic identity and equality: varieties of experience in a Canadian city*. University of Toronto Pr.

-
- Celalettin, V. (2002). *Çok kültürlülük*. Değişim Yayınları.
- Fleras, A., & Elliott, J. L. (1992). *Multiculturalism in Canada: The challenge of diversity*. Nelson Canada.
- Grimshaw, A. D. (1999). Genocide and democide. *Encyclopedia of Violence, Peace and Conflict*. Academic Press.
- Hartmann, D., & Gerteis, J. (2005). Dealing with diversity: mapping multiculturalism in sociological terms. *Sociological Theory*, 23(2), 218-240. <https://doi.org/10.1111/j.0735-2751.2005.00251.x>
- İçduygu, A. (1995). Çokkültürlülük: “Türkiye vatandaşlığı” kavramı için toplumsal bir zemin. *Türkiye Günlüğü Dergisi*, 33.
- Kymlicka, W. (1998). *Çokkültürlü Yurttaşlık*. Ayrıntı Yayınları.
- McGarry, J., & O'Leary, B. (1998). *The politics of ethnic conflict regulation: Case studies of protracted ethnic conflicts*. Routledge.
- Peterson, L. (1995). Multiculturalism: affirmative or negative action? *Library Journal*, 120, 30-33.
- Steinberg, S. (1981). *The ethnic myth: race, ethnicity, and class in America*. Atheneum.
- Taylor, C. (1996). *Çokkültürcülük tanıma politikası*. Yapı Kredi Yayınları.
- Tekinalp, Ş. (2005). *Küreselleşen dünyanın bunalımı: çokkültürlülük*. Journal of İstanbul Kültür University, 75-87.
- Üstel, F. (1999). *Yurttaşlık ve demokrasi*. Dost Kitabevi.